

Законодавчі засади здійснення підприємницької діяльності фізичними особами

*Цимбал Валерій Олександрович*¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2025	Право	346.26

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18421852>

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб в Україні, визначено основні законодавчі підходи до формування правового статусу фізичної особи-підприємця (ФОП), з'ясовано особливості його реалізації в умовах трансформаційного суспільно-економічного середовища. Охарактеризовано дуалістичну природу правового статусу ФОП, що поєднує риси природного суб'єкта цивільного права та функціональні елементи господарсько-правової правосуб'єктності. Розглянуто ключові нормативні акти, які регламентують правовий режим ФОП, зокрема Конституцію України, Цивільний і Господарський кодекси, Податковий кодекс, закони спеціального призначення. Доведено, що фрагментарність правового регулювання зумовлює необхідність систематизації та уніфікації правового статусу ФОП, зокрема в частині співвідношення загальної правоздатності фізичної особи та спеціального статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Встановлено, що реєстрація у якості ФОП є юридичним фактом, який трансформує загальну правоздатність у господарсько-правову. Особливу увагу приділено функціонуванню спрощеної системи оподаткування як інструменту регуляторного впливу, а також дерегуляційним заходам в умовах воєнного стану. Сформуовано висновки щодо доцільності визнання ФОП окремою категорією суб'єктів права та необхідності розроблення комплексної нормативно-правової моделі, що забезпечувала б правову визначеність, стабільність та адаптивність у регулюванні підприємницької діяльності фізичних осіб.

Ключові слова: фізична особа-підприємець, правовий статус, підприємницька діяльність, нормативно-правове регулювання, державна реєстрація, спрощена система оподаткування, господарсько-правова правосуб'єктність, воєнний стан, дерегуляція, цивільне право.

Legislative principles of entrepreneurial activity by individuals

Abstract. The article analyzes the current state of regulatory and legal regulation of entrepreneurial activity by individuals in Ukraine, identifies the main legislative approaches to the formation of the legal status of an individual entrepreneur (IEP), and clarifies the features of its implementation in the conditions of a transformational socio-economic environment. The dualistic nature of the legal status of an IEP, which combines the features of a natural subject of civil law and the functional elements of economic and legal personality, is characterized. The key regulatory acts that regulate the legal regime of IEPs are considered, in particular, the Constitution of Ukraine, the Civil and Economic Codes, the Tax Code, and special-purpose laws.

¹ аспірант кафедри права, ПВНЗ «Європейський університет» email: vtsymbal@e-u.edu.ua
ORCID ID 0009-0007-5986-0418

It is proven that the fragmentation of legal regulation necessitates the systematization and unification of the legal status of individual entrepreneurs, in particular in terms of the ratio of the general legal capacity of an individual and the special status of a business entity. It is established that registration as an individual entrepreneur is a legal fact that transforms general legal capacity into economic and legal capacity. Special attention is paid to the functioning of the simplified taxation system as an instrument of regulatory influence, as well as deregulation measures under martial law. Conclusions are drawn on the feasibility of recognizing individual entrepreneurs as a separate category of legal entities and the need to develop a comprehensive regulatory and legal model that would ensure legal certainty, stability and adaptability in the regulation of business activities of individuals.

Keywords: individual entrepreneur, legal status, entrepreneurial activity, regulatory and legal regulation, state registration, simplified taxation system, economic and legal personality, martial law, deregulation, civil law.

Вступ. У сучасних умовах трансформації правового простору України, посиленої викликами воєнного стану та необхідністю економічної мобілізації, зростає значущість підприємницької діяльності фізичних осіб як одного з ключових векторів реалізації права на працю, самозайнятості та економічну свободу. Така форма господарської активності, яка не потребує створення юридичної особи, відіграє важливу роль у забезпеченні зайнятості населення, розвитку мікропідприємництва та формуванні внутрішнього ринку.

Водночас нормативно-правове регулювання статусу фізичної особи-підприємця в Україні залишається фрагментарним, суперечливим і нестабільним, що зумовлює труднощі правозастосування, зокрема в умовах особливих правових режимів. Взаємодія норм Цивільного, Господарського, Податкового кодексів, а також спеціальних законів (наприклад, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [11]) не забезпечує єдиної, узгодженої правової конструкції, яка б ефективно врегульовувала всі аспекти підприємницької діяльності фізичних осіб.

Проблематика правового статусу ФОП, державної реєстрації, оподаткування, відповідальності та гарантій правового захисту розглядається у працях таких вітчизняних дослідників, як О. М. Вінник [2], А. Г. Бобкова [1], В. С. Воюцька [3], О. В. Дзера [6], О. В. Дем'яненко [7], А. М. Кухарчук [9]. Проте актуальним залишається потреба в системному аналізі законодавчих засад здійснення підприємницької діяльності фізичними особами з метою виявлення прогалин, колізій та напрямів вдосконалення правового регулювання відповідно до сучасних викликів і європейських правових стандартів.

Мета статті – визначити основні законодавчі підходи до регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб в Україні з урахуванням чинної нормативно-правової бази та тенденцій її вдосконалення.

Для реалізації поставленої мети дослідження сформовані наступні завдання: 1) з'ясувати особливості нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб в Україні; 2) проаналізувати правовий статус ФОП у контексті міжгалузевої взаємодії норм цивільного, господарського та податкового права; 3) визначити актуальні проблеми регулювання діяльності ФОП в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Визначення правового статусу фізичної особи-підприємця (ФОП) є передумовою для подальшого аналізу ефективності механізмів регулювання її діяльності. У структурі економіки держави ФОП відіграє роль не лише суб'єкта підприємництва, а й важливого елемента механізму відтворення та перерозподілу економічних благ, зокрема у формуванні валового внутрішнього продукту. В умовах сучасних трансформацій, спричинених повномасштабним

вторгненням Російської Федерації на територію України, підприємницька активність громадян набуває особливого значення як чинник мобілізації економічного потенціалу національної господарської системи.

У цьому контексті держава закономірно визначає пріоритетом створення такого правового та управлінського середовища, яке забезпечувало б повноцінну реалізацію підприємницької ініціативи. Основним засобом впливу виступає нормотворча діяльність уповноважених органів, спрямована на формування правового простору для ефективного функціонування ФОП. Це зумовлено тим, що діяльність фізичних осіб-підприємців перетинає кілька ключових сфер, зокрема, економічну, соціальну та фіскальну. У зв'язку з цим, створення прозорих і дієвих регуляторних механізмів забезпечує низку стратегічних завдань, а саме: активізацію зайнятості, зменшення соціального навантаження через розвиток самозайнятості, формування середнього класу як рушійної сили внутрішнього попиту та економічної стабільності.

Попри наявність різноманітних адміністративних і економічних інструментів державного впливу, саме правове регулювання є фундаментом для побудови системи господарсько-економічних відносин, у межах якої ФОП здатен реалізувати власний потенціал. Власність, договірні відносини, створення юридичних осіб, розпорядження результатами інтелектуальної діяльності, все це постає як атрибутика підприємницької діяльності, функціонально співвідносна із загальною правоздатністю.

Водночас правовий статус ФОП є складним феноменом, який поєднує риси як природного суб'єкта цивільного права, так і певні характеристики штучного утворення. Хоча в теорії домінує позиція, відповідно до якої право на здійснення підприємництва включається до загальної правоздатності фізичної особи, де правоздатність виникає лише після здійснення низки юридично значущих дій, зокрема державної реєстрації.

Отже, звернення до органу державної реєстрації постає як акт реалізації загальної правоздатності, тоді як саме право на здійснення підприємницької діяльності формується в результаті додаткового юридичного механізму, що дозволяє аргументовано порушувати питання про визнання ФОП окремою категорією суб'єктів цивільного права, правовий статус якої є автономним та специфічним.

Згідно зі ст. 2 Цивільного кодексу України, суб'єктами цивільних правовідносин визнаються фізичні та юридичні особи. Однак зазначене положення не виокремлює фізичних осіб-підприємців як специфічну категорію учасників цивільного обороту, хоча останні, формально охоплюючись загальним поняттям «фізична особа», наділені особливим правовим статусом, що вимагає диференційованого підходу до регулювання їх участі у приватноправових та господарських відносинах. З огляду на це постає фундаментальне питання: якими нормативними приписами – тими, що регулюють діяльність фізичних чи юридичних осіб має визначатися правовий режим ФОП?

У Класифікації організаційно-правових форм господарювання (ДК 002:2004) фізична особа визначається як підприємець за умови фактичного здійснення господарської діяльності. Конституція України (ст. 42) гарантує право кожного громадянина на підприємництво, а Цивільний кодекс (ст. 50) конкретизує, що реалізація цього права можлива лише після державної реєстрації у встановленому порядку. Сама реєстрація, однак, не змінює базового статусу фізичної особи як суб'єкта цивільного права, а лише надає їй додаткову юридичну характеристику, зокрема статус підприємця, що фіксує її правоздатність до самостійного, ініціативного, систематичного та ризикованого провадження господарської діяльності з метою отримання прибутку.

У ст. 128 Господарського кодексу України визначено, що фізична особа набуває статусу суб'єкта господарювання лише після державної реєстрації без набуття статусу юридичної особи [4]. Відповідно, участь ФОП у господарських відносинах є можливою виключно за умови включення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру. Водночас ст. 51 ЦК України передбачає, що до підприємницької діяльності фізичних осіб

застосовуються ті ж нормативні приписи, що й до діяльності юридичних осіб, якщо інше не визначено законом або не впливає із характеру правовідносин [13].

Проте сформульоване правило не є беззаперечним в теоретико-правовому дискурсі та в правозастосовній практиці. Його тлумачення спричиняє численні колізії, наслідком яких є змішування елементів правового статусу фізичних та юридичних осіб, що суперечить їх природі як автономних суб'єктів права. Зокрема, у практиці простежується тенденція до фактичного прирівнювання правоздатності ФОП до правоздатності юридичних осіб, тобто суб'єктів господарювання. Такий висновок ґрунтується, зокрема, на положеннях ст. 50 та 91 ЦК, які надають ФОП широкий обсяг прав та обов'язків щодо провадження господарської діяльності.

Відповідно, до правового регулювання діяльності фізичних осіб-підприємців залучаються не лише загальні положення цивільного права, а й норми спеціального законодавства, зокрема Господарського кодексу України, законів України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», «Про державну підтримку малого підприємництва», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» тощо. У межах господарсько-правової парадигми ФОП, поряд із юридичними особами, охоплюється родовим поняттям «суб'єкт господарювання», що відображає функціональну, а не лише структурно-правову характеристику його статусу.

Разом із тим, неоднозначність застосування ст. 51 ЦК України засвідчує наявність концептуальної невизначеності щодо місця ФОП у системі суб'єктів права. Така невизначеність зумовлює різне трактування співвідношення цивільної та господарської правосуб'єктності, що, у свою чергу, позначається на єдності правозастосування, насамперед у судовій практиці.

А.М. Кухарчук акцентує на трансформації правового забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців в умовах воєнного стану, що зумовлено необхідністю збереження економічної активності та адаптації адміністративних процедур до кризових умов [9, с. 225]. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 запроваджено спрощений порядок державної реєстрації ФОП, який передбачає можливість подання документів в електронній формі до будь-якого суб'єкта державної реєстрації незалежно від місцезнаходження особи, за умови використання кваліфікованого електронного підпису [12]. Зазначений підхід свідчить про спрямованість державної політики на забезпечення безперервності підприємницької діяльності навіть за умов воєнних обмежень.

Подальший розвиток цього підходу відображено у постанові Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314, якою істотно лібералізовано процедури ліцензування та дозвільної діяльності [5]. У період воєнного стану право на провадження більшості видів господарської діяльності виникає на підставі подання декларації до Міністерства економіки без отримання окремих дозвільних документів. Декларація може подаватися як у паперовій, так і в електронній формі незалежно від місця реєстрації чи перебування ФОП, зокрема через Єдиний державний веб-портал електронних послуг [9].

Зміст декларації охоплює основні ідентифікаційні та функціональні характеристики суб'єкта господарювання, зокрема відомості про ФОП, вид і місце провадження діяльності, а також підтвердження ознайомлення з вимогами законодавства у відповідній сфері. Водночас Постановою КМУ «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» встановлено перелік видів діяльності, на які декларативний принцип не поширюється, зокрема у сферах виробництва лікарських засобів, обігу наркотичних і психотропних речовин, що підкреслює збереження підвищеного рівня державного контролю у соціально чутливих та безпекових галузях. Крім того, цією постановою продовжено

строки дії ліцензій, отриманих до початку повномасштабної агресії РФ 24 лютого 2022 року.

У сукупності зазначені нормативні рішення свідчать про інституційну спроможність держави оперативно адаптувати механізми правового регулювання підприємницької діяльності до умов воєнного стану, поєднуючи дерегуляційні заходи із збереженням необхідних гарантій безпеки. Водночас у цих умовах особливої актуальності набувають адміністративні процедури, пов'язані не лише з започаткуванням, а й із припиненням діяльності ФОП, що формує окремий напрям подальшого наукового аналізу.

Правовий статус фізичної особи-підприємця (ФОП) регламентується системою нормативно-правових актів, які охоплюють положення конституційного, цивільного, господарського, податкового та спеціального законодавства. Основу становлять норми Конституції України [8], Цивільного кодексу України [13], Податкового кодексу [10], а також Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [11].

Хоча законодавство не передбачає окремого кодифікованого акта, що повністю регулював би правовий статус ФОП, саме в системному поєднанні загальних і спеціальних норм формуються юридичні засади підприємницької діяльності фізичних осіб. Конституція України (ст.42) закріплює право кожного громадянина на підприємництво, що не суперечить закону, однак детальне регулювання прав, обов'язків і обмежень віднесено до компетенції галузевого законодавства [8].

Цивільний кодекс у ст. 51 прямо визначає, що до ФОП застосовуються норми, які регулюють діяльність юридичних осіб, якщо інше не передбачено [13]. У сукупності зазначені обставини зумовлюють формування своєрідної гібридної моделі правового статусу, за якої фізична особа-підприємець, зберігаючи ознаки фізичної особи, водночас набуває функціональних характеристик суб'єкта господарювання, притаманних юридичній особі. Як зазначає О.В. Дзера, така конструкція зумовлює застосування до ФОП розширеного обсягу прав та обов'язків, аналогічних тим, які мають юридичні особи [6].

Зокрема, ФОП мають право наймати працівників, здійснювати ліцензовану діяльність, вести облік, сплачувати податки, однак не зобов'язані створювати статутний капітал чи приймати установчі документи. Особа поєднує у собі статус суб'єкта права, власника бізнесу й органу управління ним, що засвідчує високий ступінь автономії в межах приватноправового режиму.

ФОП несе повну майнову відповідальність за зобов'язаннями, що випливають із підприємницької діяльності. Відповідно до ч. 2 ст. 128 Господарського кодексу та ст. 52 ЦК України, відповідальність покладається на все особисте майно підприємця, за винятком майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. У разі перебування фізичної особи-підприємця у шлюбі майнова відповідальність за зобов'язаннями, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності, поширюється також на ту частку у спільній сумісній власності подружжя, яка належатиме йому відповідно до результатів поділу майна [4].

Таким чином, правовий статус ФОП формується як правова конструкція, що поєднує ознаки фізичної особи з елементами правового режиму, характерного для юридичних осіб, і функціонує в умовах фрагментарного, але взаємопов'язаного нормативного регулювання. Це зумовлює потребу в подальшій уніфікації та систематизації правових норм щодо діяльності ФОП в Україні.

Правовий статус фізичної особи-підприємця (ФОП) передбачає не лише наділення її певними правами, а й покладення низки обов'язків. Відповідно до ч. 6 ст. 128 Господарського кодексу України, фізичні особи-підприємці зобов'язані: одержувати ліцензії на види діяльності, що підлягають ліцензуванню; повідомляти органи

державної реєстрації про зміну адреси, виду діяльності чи інших істотних умов; дотримуватися прав споживачів; уникати недобросовісної конкуренції; вести облік господарської діяльності; подавати податкову звітність і своєчасно сплачувати податки [1].

Разом з обов'язками, законодавство гарантує ФОП реалізацію широкого спектра прав, що ґрунтуються на принципі свободи підприємництва. Відповідно до ч. 5 ст. 128 ГК України та ст. 44 цього кодексу, фізична особа-підприємець самостійно визначає вид господарської діяльності, формує виробничу програму, встановлює ціни, здійснює найм працівників, розпоряджається прибутком та може провадити зовнішньоекономічну діяльність [1].

Ключовою умовою легалізації підприємницької діяльності є державна реєстрація, яка надає фізичній особі статус ФОП і правоздатність у сфері господарювання. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» передбачає подання визначеного переліку документів до реєстраційного органу [3, с. 225].

Суттєвим елементом правового статусу ФОП є податковий режим. Законодавство України передбачає дві основні системи оподаткування: загальну та спрощену [2]. Більшість підприємців обирають спрощену систему, яка з 1999 року функціонує як інструмент підтримки малого бізнесу. Вона забезпечує низку переваг, зокрема: спрощення реєстрації, обліку, фінансової звітності, заміну багатьох податків єдиним, можливість добровільної сплати ПДВ.

Водночас, спрощена система має і недоліки. Насамперед, законодавчо встановлюються граничні обсяги доходу, які обмежують право на перебування у певній групі платників; єдиний соціальний внесок сплачується незалежно від фактичного доходу; ставка єдиного податку прив'язана до розміру мінімальної заробітної плати.

Отже, правовий статус ФОП охоплює комплекс взаємопов'язаних прав і обов'язків, реалізація яких детермінується як формально-юридичними умовами (державна реєстрація, податковий режим), так і суб'єктивною активністю підприємця в межах дозволеного законом простору економічної свободи.

Система спрощеного оподаткування для фізичних осіб-підприємців (ФОП) в Україні передбачає поділ платників єдиного податку на чотири групи залежно від характеру діяльності, кількості найманих працівників та обсягу доходу. Зокрема, до **1 групи** належать ФОП без найманих працівників, які провадять діяльність у сфері роздрібної торгівлі або надають побутові послуги населенню (перукарі, кравці, фотографи тощо). Вони не мають права співпрацювати з юридичними особами [1].

2 група орієнтована на суб'єктів малого бізнесу, які можуть мати працівників і працювати з юридичними особами. Вона охоплює сферу торгівлі, послуг, сільського господарства тощо, проте виключає ФОП, що здійснюють посередницьку діяльність із нерухомістю або виготовляють ювелірні вироби. **3 група** відзначається ширшим спектром дозволених видів діяльності, але також містить обмеження: заборонена діяльність у сфері грального бізнесу, видобутку корисних копалин, торгівлі антикваріатом тощо. **4 група** призначена для сільськогосподарських товаровиробників (фермерів); розмір податку залежить від площі та категорії земель, а не від річного доходу.

При цьому, податкове законодавство визначає також додаткові умови для використання спрощеної системи. Зокрема, не враховуються у загальну кількість працівників особи у відпустках у зв'язку з вагітністю, доглядом за дитиною або мобілізовані [1]. Загалом, вибір системи оподаткування є ключовим елементом правового статусу ФОП і впливає на характер правовідносин із державою.

Як підкреслює В. С. Воюцька, правовий статус ФОП включає проходження державної реєстрації, облік у фіскальних органах і Пенсійному фонді, можливість

відкриття банківського рахунку, виготовлення печатки (за потреби), а також отримання ліцензії для провадження ліцензованих видів діяльності [3].

На даний час в Україні відсутній єдиний спеціалізований нормативно-правовий акт, що комплексно визначає правовий статус ФОП. Регулювання здійснюється фрагментарно, тобто через положення глави 13 Господарського кодексу, глави 5 Цивільного кодексу, а також галузеві закони. Громадянин-підприємець діє в межах універсальної правоздатності, гарантованої ст. 42 Конституції України, на відміну від юридичних осіб, які обмежені спеціальною правоздатністю [2, с. 15–17].

Водночас законодавство передбачає заборони для приватних підприємців щодо окремих видів діяльності, що стосується, обігу наркотичних і психотропних речовин, охорони стратегічних об'єктів, проведення судово-експертної діяльності, виробництва та запуску ракет, виготовлення моторних палив на біоетанольній основі тощо [6].

Умови здійснення підприємницької діяльності ФОП піддаються впливу законодавчих змін. Останні роки позначено реформами податкової системи, запровадженням обов'язкових реєстраторів розрахункових операцій, зміною ставок податків. Воєнний стан також спричинив коригування податкових підходів. Так, у березні 2022 року запроваджено податкові пільги для ФОП, які частково були скасовані вже в серпні 2023 року у зв'язку зі зниженням надходжень до бюджету [7, с. 15–19].

Таким чином, правовий статус ФОП в Україні має складну динамічну структуру, що обумовлена як багаторівневою нормативною базою, так і трансформаціями у сфері регуляторної політики та умов економічного середовища.

Висновки. На основі проведеного дослідження визначено, що правове регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб в Україні є комплексним і багаторівневим, охоплюючи норми конституційного, цивільного, господарського та податкового права. Незважаючи на відсутність єдиного кодифікованого акта, чинне законодавство забезпечує функціональні передумови для здійснення підприємництва фізичними особами.

Правовий статус ФОП має дуалістичну природу, тобто фізична особа водночас виступає суб'єктом приватноправових і публічно-правових відносин. Визначальним моментом є акт державної реєстрації, який перетворює загальну правоздатність на спеціальний господарсько-правовий статус.

Особливу роль відіграє податковий режим, зокрема спрощена система, яка виконує регуляторну та фіскальну функції. В умовах воєнного стану спостерігається тенденція до дерегуляції, цифровізації та спрощення процедур. Ці трансформаційні процеси актуалізують потребу у подальшому науковому переосмисленні концептуального підґрунтя правового статусу ФОП, зокрема в аспекті гармонізації міжгалузевого законодавства.

Список використаних джерел

1. Бобкова, А. Г., Моїсєєв, Ю. О., & Павлюченко, Ю. М. (2018). *Господарське право*. Харків: Право.
2. Вінник, О. М. (2004). *Господарське право*. Київ: Атіка.
3. Воюцька, В. С. (2021). Зміст підприємницької діяльності як особливого об'єкта контролю і нагляду. *Право, (4)*, 222–228.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
5. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text>
6. Дзера, О. В., Кузнецова, Н. С., & Луць, В. В. (2013). *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України*. Київ: Юрінком Інтер.

7. Дем'яненко, О. В. (2011). Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства. *Мала енциклопедія нотаріуса, (1)*, 157–158.

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Кухарчук, А. М. (2022). Особливості правового статусу фізичної особи під час здійснення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал, (9)*, 224–229.

10. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

11. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

12. Про деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 (у редакції від 15.08.2025). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text>

13. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>